

Információszerzés megrendelésre

Több mint 30 éve működik Párizsban a *S'il Vous Plaît (SVP)* nevű információs ügynökség. Üzletemberek és más megrendelők telefonon feltett kérdéseire az ügynökség alkalmazottai havi előfizetési díj ellenében válaszolnak. A francia mintát követte 1969-ben egy amerikai társaság, az *Information Clearinghouse*, amely FIND-nak (megtalálás, találat) nevezi szolgáltatásait. A FIND/SVP átlag 150 dolláros havi előfizetési díjért szolgáltat információt minden elképzelhető témában. A megrendelő bármely intézmény lehet, könyvtártól kezdve kutató vagy tervező intézetig.

Az *Information Clearinghouse* bevételének kb. 20–25 százalékát emésztik fel a marketing költségek, ezenkívül felmerülnek dologi és személyi kiadások és 12 interurbán telefonvonal költségei – naponta kb. 700 interurbán beszélgetést bonyolítanak le ezeken a vonalakon.

1974-ben az *Information Clearinghouse* szerződést kötött két on-line bibliográfiai szolgáltatással (*System Development Corporation* és *LOCKHEED Information Systems*), 1975 elején pedig a *New York Times* adatbankjával. Az *Information Clearinghouse* mintegy kiskereskedőként támaszkodik a három nagykereskedő adatbázisára; szolgáltatásainak díját a három társaság díjtételénél magasabban határozza meg.

Egyéb információszerző vállalatok:

Az *Ayer Information Center* – elsősorban a *N. W. Ayer* hirdetési ügynökségnek és ügyfeleinek marketinggel kapcsolatos információs igényeit elégíti ki, de az utóbbi két évben külső ügyfeleknek is szolgáltat információt. Az információkeresés óránként 45 dollárba kerül. Bibliográfiákat állít össze, s a forrásokról megrendelésre másolatot készít.

Az *Information Source (IS)* szintén a marketinggel és a hirdetésekkel kapcsolatos információkra koncentrálnak. Cikkekből és egyéb dokumentumokból készít kivonatokat rövid elemzéssel. 7000 folyóiratot, 250 ezer kötetet tartalmazó könyvtára van, valamint kiterjedt indexelő rendszere. A megrendelők évi tagsági díjat fizetnek, előre legalább 100 „információ-egységet” kell megrendelniük. Egy egység hatperces kutatási időt jelent.

Az *Information for Business (IFB)* 1973-ban létesült New-York-ban. Egy órai információkeresés díja 50 dollár, az eredményt postán kapja meg a megrendelő. A *New York Times*-ban és a *Wall Street Journal*-ban hirdeti szolgáltatásait, és a New York-i központi pályaudvaron is van kirendeltsége.

A nagy információs vállalatok mellett sok 1–2 emberrel dolgozó információs iroda is működik. Gyakran volt referenz-könyvtárosok a vállalkozók, akik egyetemek és szakkönyvtárak körül helyezkednek el. Jövőjük éppen a tökehiány miatt meglehetősen kétséges, de az a tény, hogy viszonylag sok ilyen kis iroda nyílt meg, a fokozódó igényt jelzi.

A nagyobb vállalkozások jövőjéről a *Chase Manhattan Bank* vezetőségének volt egy érdekes elképzelése. A Bank vezetői azt tervezik, hogy megszervezik az információs vállalatok clearing bankját, ami lehetővé tenné a vállalatoknak, hogy *saját területükön kívül is nyújthassanak szolgáltatásokat* a hálózat közvetítésével.

/GOLDSTEIN, S.: Information-on-Demand: A brief summary - Bulletin of the American Society for Information Science, 2. köt. 7. sz. 1976. p. 10./

(Ferch Magda)

KÖNYVTÁRI MUNKA – KÖNYVTÁROS HIVATÁS

A könyvtárközi kölcsönzés helyzete néhány tőkés országban

EGYESÜLT ÁLLAMOK

Az USA-ban, ahol egyes könyvtárak között a kölcsönzés a „free-for-all” (mindenkinek szabadon) alapon történik, a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolításából néhány könyvtárra, főleg a nagyobb főiskolai könyvtárakra aránytalanul nagy teher hárul. Az 1970-es évekre világossá vált, hogy lényeges változtatásokra van szükség. A könyvtárközi kölcsönzésben a kölcsönzés tényleges költségének megfelelő *egységes díjszabást akarnak bevezetni*. A tervek szerint az igénylők kuponokkal fizetnének, ezeket egy központi bankban szerezhették be. Már

a kéréshez csatolná minden könyvtár a kuponokat, s ha kérését nem tudják teljesíteni, visszakapná azokat.

Az amerikai könyvtárakban a könyvtárközi kölcsönzési kérésekre többféle módon adnak választ: *postán, távközlés vagy számítógéppel ellenőrzött gépi keresés útján*. A közművelődési könyvtárak 65%-ban, az egyetemi könyvtárak csak 20%-ban használják a telexet a válaszadáshoz. Elterjedt a telefonszolgálat is – a *State Library*-ben pl. éjjel-nappali, heti hétnapos állandó szolgálat működik. A tájékoztató részlegben különösen az állományról készített mikrofilmkatalógus jelent fontos bázist. Az amerikai könyvtárosok azt javasolják, hogy a cédulakatalógust cseréljék fel a számítógéppel készülő katalógusokkal. Az *Ohio College Library Center* kísérletezik egy számítógépes kölcsönzési al-rendszerrel: 550 közművelődési, egyetemi, iskolai és szakkönyvtár hálózatát látná el.

NÉMET SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

Az NSZK-ban 1973-ban megvizsgálták az ország hét regionális központi katalógusának hatékonyságát. Amikor az elemzésből származó eredményeket összesítették, kiderült, hogy a központi katalógusból hiányzó tételek aránya több, mint 40%, az idegen nyelvű műveknél pedig 54%. Magyarázza ezt részben az, hogy a katalóguscédulákat késéssel osztják be a központi katalógusba.

Észak-Rajna-Weszfália területén 156 könyvtár kapcsolódott be a kölcsönző rendszerbe. A kölcsönzés módját utasítás szabályozza. A kapott kérések száma 355 ezerről (1970) 476 ezerre (1973), a küldött kérések száma ugyanebben az időszakban 281 ezerről 365 ezerre nőtt. Működik Észak-Rajna-Weszfália területén még egy másik, egy regionális könyvtárközi kölcsönzős szolgálat, amelyben javarészt közművelődési könyvtárak vesznek részt. Az országon belüli könyvtárközi kölcsönzés központja a kölni központi katalógus – tervezik, hogy állományát számítógéppel dolgozzák majd fel. Jelenleg még csak a DTEX-rendszer működik, amelynek segítségével hét-nyolc fontosabb könyvtár küldheti kéréseit Kölnbe. A British Library Kölcsönző Részlege is legtöbbször a kölni központi katalógushoz intézi német művekre vonatkozó kéréseit. 1150 tétel 78%-át válaszolták meg e katalógus, a többit más központi katalógusok segítségével.

SKANDINÁVIA

A skandináv országokban az elmúlt években számos olyan politikai, gazdasági és kulturális intézményt hoztak létre, amelyek kölcsönösen együttműködnek. A jól ismert Scandiaplan – koordinált beszerzési rendszer – mellett a figyelem egyre inkább a NOSP-terv (Nordisk samkatalog over periodica = A skandináv országok folyóiratállományának központi katalógusa) felé fordul. Ha ezt sikerül létrehozni, akkor géppel olvasható jegyzéket nyernek a norvég, dán, svéd és finn könyvtárakban előforduló, nem-skandináv folyóiratokról. Szabványosított indexelésre és kommunikációs formára van szükség ahhoz, hogy áthidalják a különböző gépesített adatszolgáltató rendszerek közötti szakadékot. A tervek szerint egyezményt fognak kötni ezek az országok az angol-amerikai katalógizálási szabványok és a nemzetközi bibliográfiai szabványok használatára, de a kommunikációs formával kapcsolatban még számos nehézség merült fel.

Norvégiában a könyvtárközi kölcsönzés decentralizált, de gyakorlatilag az Oslo Egyetemi Könyvtár végzi e munka nagy részét; külföldi irodalomgyűjteménye a legnagyobb az országban, itt van a norvég könyvtárakban fellelhető külföldi művek központi katalógusa, és még ezen kívül a norvég nemzeti könyvtár funkcióját is betölti.

A helyzet megkönnyítése érdekében a norvégok ún. „kölcsönző utakat” alakítottak ki országon belül, vagyis a közművelődési könyvtárak kéréseit a megyei könyvtárakhoz, az egyetemi, orvosi stb. könyvtárak pedig a legközelebbi nagykönyvtárhoz küldik.

Svédországban sokkal több nagykönyvtár van, mint Norvégiában. Az idegen nyelvű beszerzésekről nyomtatott központi katalógus készül. A könyvtárközi kölcsönzés útján kért dokumentumok 25 százalékát másolat formájában kapják meg az igénylők, telexen csak az esetek 3–4 százalékában adnak választ a könyvtárak.

[NATTRASS, G. R.: *Interlibrary lending around the world. A review of recent papers = BLL Review*, 4. köt. 1. sz. 1976. p. 11–16.]

(Jáki Éva)

Az időszaki kiadványok használatának vizsgálata a British Library kölcsönző részlegében

A SINFODOK (Swedish Council for Scientific Information and Documentation = Svéd Állami Tudományos Tájékoztatási és Dokumentációs Tanács) megbízásából megvizsgálták a BLLD-hez (British Library Lending Division = A British Library Kölcsönző Részlege) 1975-ben, három hónap alatt beérkezett időszaki kiadványkéréseket.

A vizsgálat fő célja az volt, hogy az eredmények alapján különböző folyóiratjegyzékeket állítsanak össze – a felhasználás gyakoriságának sorrendjét követve, hogy ezzel is segítsék a centralizált szakirodalom-állomány kialakítását. Ez szolgálna alapul a skandináv ipari információs rendszer kidolgozásához.

A mintában minden hatodik kérést vettek figyelembe, tekintet nélkül arra, hogy a kérést kielégítették-e vagy sem. A felmérés időszakában 59 617 kérés érkezett 14 718 időszaki kiadványra és további 1716 olyan folyóiraatra, amelyek nincsenek meg a BLLD állományában. A nyelvterületet, a témakört, a kiadvány címét és a megjelenés idejét, valamint a kérő intézmény típusának adatait kódolták, később számítógép segítségével elemezték.

A kérések nagy része viszonylag kevés címre összpontosult, nevezetesen a BLLD állományában meglévő időszaki kiadványokból (45 ezer cím) csak 1300 címet érintett. A kérések 83%-a és a kért címek 86%-a a természettudományok és műszaki tudományok anyagára vonatkozott s csak 12%-a a társadalomtudományra (ezen belül 4% a humán tudományokra). A természettudományi és műszaki anyagból mindig ugyanazt a néhány címet kérték, míg a társadalomtudományi állományban a kérések jobban szóródtak.